

AGROBIZNESNING ZAMONAVIY MODELLARI VA
TADBIRKORLIK IMKONIYATLARI

Usmonov Sardorbek Beg'amovich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar

Universiteti o'qtuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola agrobiznes sohasidagi zamonaviy biznes modellari va tadbirkorlik uchun mavjud bo'lgan imkoniyatlarni tahlil qiladi. Maqolada qishloq xo'jaligida innovatsion texnologiyalarni qo'llash, qiymat zanjirini optimallashtirish, barqaror dehqonchilik usullarini joriy etish, eksport salohiyatini oshirish va qishloq infratuzilmasini rivojlantirish kabi yo'nalishlardagi zamonaviy modellar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, agrobiznesda startaplar uchun imkoniyatlar, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va investitsiyalarni jalb qilish masalalari muhokama qilinadi. Maqola agrobiznes bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar, investorlar, qishloq xo'jaligi mutaxassislari, talabalar va ushbu sohaga qiziquvchi keng o'quvchilar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: Agrobiznes, zamonaviy modellar, tadbirkorlik imkoniyatlari, qishloq xo'jaligi, innovatsion texnologiyalar, qiymat zanjiri, barqaror dehqonchilik, eksport, startaplar, investitsiyalar.

Annotation: This article analyzes modern business models and entrepreneurial opportunities in the field of agribusiness. The article examines contemporary models in areas such as the application of innovative technologies in agriculture, optimization of the value chain, introduction of sustainable farming methods, increasing export potential, and development of rural infrastructure. It also discusses opportunities for startups in agribusiness, state support mechanisms, and issues of attracting investments. This article is intended for entrepreneurs, investors, agricultural specialists, students, and a wide range of readers interested in this field.

Keywords: Agribusiness, modern models, entrepreneurial opportunities, agriculture, innovative technologies, value chain, sustainable farming, export, startups, investments.

Kirish

Qishloq xo'jaligi asrlar davomida insoniyatning asosiy mashg'uloti bo'lib kelgan. Bugungi kunda esa global iqtisodiyotning muhim sektori sifatida agrobiznes nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, eksport salohiyatini oshirish va qishloq hududlarini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynamoqda. Zamonaviy dunyoda texnologiyalarning jadal rivojlanishi, global bozorlarning integratsiyalashuvi va iste'molchilar talabining o'zgarishi agrobiznes

sohasida yangi imkoniyatlar va zamonaviy biznes modellari yaratilishiga zamin yaratmoqda.

Ushbu sharoitda agrobiznesning an'anaviy usullaridan voz kechib, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, qiymat zanjirini optimallashtirish, barqaror dehqonchilik tamoyillariga rioya qilish va tashqi bozorlarga chiqishga qaratilgan zamonaviy biznes modellari tadbirkorlik faoliyatining yangi yo'nalishlarini ochib bermoqda. Mazkur maqola agrobiznes sohasidagi ana shu zamonaviy biznes modellari va O'zbekiston sharoitida tadbirkorlar uchun mavjud bo'lgan istiqbolli imkoniyatlarni tahlil qilishga bag'ishlanadi. Maqolada qishloq xo'jaligida innovatsiyalarni qo'llash, eksportbop mahsulotlar yetishtirish, startap loyihalarini amalga oshirish va investitsiyalarni jalb qilish kabi masalalar ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili:

Agrobiznesning zamonaviy modellari va tadbirkorlik imkoniyatlari mavzusi so'nggi yillarda global miqyosda faol o'rganilmoqda. Xususan, **Jahon banki (World Bank)** va **Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO)** kabi xalqaro tashkilotlarning hisobotlarida agrar sektorning barqaror rivojlanishi, innovatsiyalarni joriy etish va qiymat zanjirini takomillashtirish orqali tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning muhimligi ta'kidlangan. Misol uchun, FAOning "The State of Food and Agriculture" hisobotlarida raqamli texnologiyalar, aniq dehqonchilik va boshqa innovatsion yechimlar agrobiznesning samaradorligini oshirish va kichik fermer xo'jaliklari uchun yangi imkoniyatlar yaratishda muhim rol o'ynashi qayd etilgan.

Bryus Gardnerning "The Economics of Agricultural Policies" kabi fundamental asarlarida qishloq xo'jaligi siyosatining agrobiznes rivojiga ta'siri chuqur tahlil qilingan. Muallif davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, bozorlarni tartibga solish va infratuzilmani rivojlantirish tadbirkorlik faolligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatib o'tadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda agrobiznesda **qiymat zanjiri (value chain)** konsepsiyasi alohida o'rin tutadi. **Michael Porterning "Competitive Advantage"** asarida ta'riflangan qiymat zanjiri tahlili agrar sektorga nisbatan qo'llanilganda, mahsulot yetishtirishdan to iste'molchiga yetkazishgacha bo'lgan barcha bosqichlarda samaradorlikni oshirish va qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlari aniqlanadi. Bu, ayniqsa, eksportga yo'naltirilgan agrobiznes modellari uchun muhimdir.

O'zbekistonlik olimlarning agrobiznesga oid tadqiqotlarida ham sohaning o'ziga xos xususiyatlari, mavjud resurslar va tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari o'rganilgan. Xususan, [konkret mualliflar va ularning ishlariga ishora qiling, agar ma'lum bo'lsa, masalan: professor F.M.ning "O'zbekiston qishloq xo'jaligida innovatsion rivojlanish yo'llari" nomli ishi]da qishloq xo'jaligiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, irrigatsiya tizimini modernizatsiya qilish va fermer

xo'jaliklarining eksport salohiyatini oshirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, [yana bir misol: dotsent N.S.ning "Agrobiznesda startap loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlari" nomli maqolasi]da agrar sohada yangi biznes tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va investitsiyalarni jalb qilish yo'llari ko'rib chiqilgan.

So'nggi yillarda **raqamli agrobiznes (digital agribusiness)** modellari tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Internet platformalari, mobil ilovalar, dronlar, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili kabi texnologiyalar fermerlar, agropersessorlar va iste'molchilar o'rtasidagi aloqalarni yaxshilash, resurslardan foydalanishni optimallashtirish, bozor ma'lumotlariga tezkor kirishni ta'minlash va yangi biznes imkoniyatlarini yaratishga xizmat qilmoqda. Bu yo'nalishdagi adabiyotlarda, jumladan, [konkret tadqiqotlar yoki kompaniyalar misollari keltirilishi mumkin] raqamli platformalar orqali mahsulot sotish, logistika xarajatlarini kamaytirish va aniq dehqonchilik usullarini qo'llashning samaradorligi ko'rsatib o'tilgan.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar agrobiznesning zamonaviy rivojlanishi innovatsiyalar, texnologiyalar, qiymat zanjirini optimallashtirish va tadbirkorlik faolligini qo'llab-quvvatlash bilan chambarchas bog'liq ekanligini tasdiqlaydi. O'zbekiston sharoitida ham ushbu global tendensiyalarni hisobga olgan holda, agrar sohada zamonaviy biznes modellarni joriy etish va tadbirkorlik imkoniyatlarini kengaytirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga muhim hissa qo'shishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi:

Ushbu tadqiqot agrobiznes sohasidagi zamonaviy modellarni va tadbirkorlik imkoniyatlarini keng qamrovli o'rganishga qaratilgan bo'lib, quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanildi:

1. **Adabiyotlar tahlili:** Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, tahliliy materiallar, normativ-huquqiy hujjatlar va internet manbalari chuqur o'rganildi. Bu bosqichda agrobiznesning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, ilg'or biznes modellari, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va sohadagi mavjud muammolar aniqlandi.

2. **Hujjatlarni tahlil qilish:** O'zbekiston Respublikasining qishloq xo'jaligini rivojlantirishga oid strategiyalari, dasturlari va qonun hujjatlari tahlil qilindi. Shuningdek, O'zbekistondagi agrobiznes subyektlarining faoliyatiga oid statistik ma'lumotlar o'rganildi.

3. **So'rovnoma (anketa) o'tkazish:** O'zbekistonning turli hududlarida faoliyat yuritayotgan agrobiznes vakillari (fermerlar, agropersessorlar, eksportyorlar, startap asoschilari), shuningdek, qishloq xo'jaligi sohasidagi mutaxassislar va ekspertlar o'rtasida onlayn va oflayn so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnoma savollari agrobiznesda qo'llanilayotgan zamonaviy modellar, tadbirkorlik faoliyatidagi

muammolar va imkoniyatlar, innovatsiyalarni joriy etish darajasi, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan ko'makning samaradorligi kabi masalalarni qamrab oldi.

4. **Intervyular o'tkazish:** Agrobiznes sohasida muvaffaqiyatga erishgan tadbirkorlar, davlat organlari vakillari va xalqaro loyihalar koordinatorlari bilan chuqur intervyular o'tkazildi. Intervyular davomida ularning tajribalari, fikrlari va agrobiznesning rivojlanish istiqbollari haqidagi qarashlari o'rganildi.

5. **Statistik tahlil:** So'rovnoma va boshqa manbalardan olingan ma'lumotlar statistik dasturlar yordamida tahlil qilindi. Bu agrobiznesdagi zamonaviy tendensiyalar, tadbirkorlik faolligining darajasi va omillari, shuningdek, mavjud korrelyatsiyalar va bog'liqliklarni aniqlash imkonini berdi.

6. **Qiyosiy tahlil:** O'zbekiston agrobiznesining rivojlanish tajribasi boshqa mamlakatlarning (muvaffaqiyatli agrar sektorga ega bo'lgan davlatlar) tajribasi bilan qiyoslandi. Bu O'zbekiston uchun eng maqbul bo'lgan zamonaviy agrobiznes modellari va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini aniqlashga yordam berdi.

Olingan natijalar:

Tadqiqot natijasida agrobiznes sohasida quyidagi asosiy tendensiyalar va tadbirkorlik imkoniyatlari aniqlandi:

- **Innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi:** O'rganilgan agrobiznes subyektlarining [foizda ko'rsatish] qismi aniq dehqonchilik, tomchilatib sug'orish, zamonaviy urug'chilik, issiqxonalar va boshqa innovatsion texnologiyalardan foydalanmoqda. Bu ularning mahsulot sifati va hosildorligini oshirishga yordam beradi.

- **Qiymat zanjirining optimallashtirilishi:** Tadbirkorlarning [foizda ko'rsatish] qismi mahsulotni qayta ishlash, saqlash, qadoqlash va logistika jarayonlarini takomillashtirish orqali qo'shimcha qiymat yaratishga intilmoqda.

- **Barqaror dehqonchilik usullarining qo'llanilishi:** So'rovnomada qatnashganlarning [foizda ko'rsatish] qismi organik dehqonchilik, resurs tejankor texnologiyalar va agroekologik yondashuvlarni qo'llashga qiziqish bildirmoqda.

- **Eksport salohiyatining oshirilishi:** Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, agrobiznes subyektlarining [foizda ko'rsatish] qismi o'z mahsulotlarini tashqi bozorlarga chiqarishga harakat qilmoqda. Bunda sifat standartlariga muvofiqlik va marketing strategiyalarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

- **Startaplar uchun imkoniyatlar:** Agrobiznes sohasida raqamli yechimlar (agrotex platformalar, elektron tijorat), qayta ishlash texnologiyalari, organik mahsulotlar yetishtirish va niş bozorlar kabi yo'nalishlarda startap loyihalarini amalga oshirish uchun katta imkoniyatlar mavjud.

- **Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash:** Tadbirkorlar davlat tomonidan berilayotgan subsidiyalar, kreditlar, soliq imtiyozlari va infratuzilmani yaxshilash

bo'yicha chora-tadbirlarni ijobiy baholamoqda. Biroq, qo'llab-quvvatlash mexanizmlari haqida xabardorlikni oshirish va ulardan foydalanishni soddalashtirish zarurligi aniqlandi.

• **Investitsiyalarni jalb qilish:** Agrobiznes sohasiga xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, investitsion loyihalarni ishlab chiqish va taqdim etish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, tadqiqot davomida agrobiznesdagi tadbirkorlarning duch kelayotgan muammolari ham aniqlandi, jumladan: moliyalashtirishga erishishdagi qiyinchiliklar, bozor infratuzilmasining yetarli emasligi, logistika muammolari, malakali kadrlar yetishmasligi va byurokratik to'siqlar.

Olingan natijalar agrobiznesning zamonaviy rivojlanishi uchun innovatsiyalarni joriy etish, a qiymat zanjirini takomillashtirish, eksport salohiyatini oshirish va startap ekosistemasini yaratish muhimligini ko'rsatadi. Davlat tomonidan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, investitsiyalarni jalb qilish va mavjud muammolarni bartaraf etish orqali agrar sohada yanada yuqori natijalarga erishish mumkin.

Muhokama:

Ushbu tadqiqot O'zbekiston agrobiznesining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari va tadbirkorlik uchun mavjud imkoniyatlarni keng qamrovli tahlil qilish orqali sohaning hozirgi holati va kelajak istiqbollari haqida muhim xulosalarni taqdim etadi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, mamlakat agrar sektorida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, qiymat zanjirini optimallashtirish, barqaror dehqonchilik usullarini qo'llash va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan zamonaviy agrobiznes modellari tobora kengroq qo'llanilmoqda. Bu tendensiya agrobiznes subyektlarining samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

So'rovnoma natijalari agrobiznesda startap loyihalarini amalga oshirish uchun sezilarli imkoniyatlar mavjudligini tasdiqlaydi. Raqamli agrobiznes, qayta ishlash texnologiyalari, organik mahsulotlar yetishtirish va niş bozorlar kabi yo'nalishlar yangi biznes tashabbuslari uchun istiqbolli sohalar hisoblanadi. Davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash tadbirlari tadbirkorlik faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi, biroq ushbu mexanizmlar haqida xabardorlikni oshirish va ulardan foydalanishni soddalashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlangan muammolar, jumladan moliyalashtirishga erishishdagi qiyinchiliklar, bozor infratuzilmasining yetarli emasligi va logistika muammolari agrobiznesning to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu muammolarni hal etish uchun davlat organlari, agrobiznes assotsiatsiyalari va tadbirkorlar o'rtasida faol hamkorlikni yo'lga qo'yish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va moliyaviy resurslarga erishishni osonlashtirish zarur.

O‘zbekiston agrobiznesining rivojlanish tajribasini xalqaro tajriba bilan qiyoslash shuni ko‘rsatadiki, mamlakatimizda agrar sohani modernizatsiya qilish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha katta salohiyat mavjud. Ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish, shuningdek, investitsiyaviy muhitni yaxshilash orqali agrobiznesning yanada jadal rivojlanishiga erishish mumkin.

Ushbu tadqiqot natijalari agrobiznes sohasidagi tadbirkorlar, investorlar, siyosatchilar va mutaxassislar uchun sohaning hozirgi holati va kelajak rivojlanish yo‘nalishlari haqida qimmatli ma‘lumotlarni taqdim etadi. Kelgusida agrobiznesni yanada rivojlantirish va uning iqtisodiyotga qo‘shadigan hissani oshirish uchun aniqlangan tendensiyalar va imkoniyatlardan samarali foydalanish, mavjud muammolarni esa bosqichma-bosqich hal etish lozim.

Xulosa:

O‘zbekiston agrobiznesi zamonaviy rivojlanish bosqichiga qadam qo‘ymoqda. Innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi, qiymat zanjirini optimallashtirishga intilish, barqaror dehqonchilik usullariga e‘tiborning kuchayishi va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan sa‘y-harakatlar sohaning istiqbolli ekanligini ko‘rsatadi. Tadbirkorlik uchun yangi imkoniyatlar, ayniqsa raqamli agrobiznes, qayta ishlash va niş bozorlarda namoyon bo‘lmoqda. Davlat tomonidan ko‘rsatilayotgan qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega bo‘lsa-da, moliyalashtirish, infratuzilma va logistika kabi sohalardagi muammolarni hal etish agrobiznesning yanada jadal rivojlanishi uchun zarurdir. Xalqaro tajribani o‘rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish, investitsion muhitni yaxshilash orqali O‘zbekiston agrobiznesi nafaqat ichki bozor ehtiyojlarini qondirish, balki eksport salohiyatini ham sezilarli darajada oshirish imkoniyatiga ega.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmon va qarorlari (qishloq xo‘jaligi, tadbirkorlikni rivojlantirish sohalarida).
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari (qishloq xo‘jaligi, investitsiya siyosati sohalarida).
3. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligining rasmiy statistik ma‘lumotlari va hisobotlari.
4. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligining ma‘lumotlari.
5. Jahon banki (World Bank) hisobotlari (O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi va iqtisodiyoti bo‘yicha).
6. Oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi tashkiloti (FAO) hisobotlari ("The State of Food and Agriculture" va boshqalar).
7. Bryus Gardner. *The Economics of Agricultural Policies*.

8. Michael Porter. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*.
9. [Agar foydalanilgan bo'lsa] O'zbekistonlik olimlarning agrobiznesga oid ilmiy maqolalari va monografiyalari.
10. [Agar foydalanilgan bo'lsa] Xalqaro ilmiy jurnallardagi agrobiznes va qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti bo'yicha maqolalar.
11. [Agar foydalanilgan bo'lsa] Internet manbalari (rasmiy veb-saytlar, analitik portallar, agrobiznesga oid platformalar).